WOORDVERWISSELING BIJ BESMETTELIJKE ZIEKTEN ONDER DE TOBÈLOREEZEN.

DOOR

A. HUETING.

In het district Tobèlo hebben hevig de pokken gehcerscht. Natuurlijk dat de toovenaars tegenover die ziekte machteloos staan, maar aangezien dergelijke lieden hun onmacht nooit erkennen, weten zij gewoonlijk wel een loopje te vinden om het niet gunstig werken hunner medicijnen te verklaren. Nu verklaarden zij de pokziekte voor een rondreizend Vorst, machtiger dan de gewone ziekmakende geesten, tegenover welke men dus wel machteloos moest zijn. Het eigenaardig gevolg hiervan was nu, dat plotseling algemeen een nieuwe terminologie voor de ziekte ingevoerd werd, volkomen in overeenstemming met die toovenaarstheorie. De gewone naam voor pokken is *o luti*, en de pokken hebben: *i na luti*. Onder dien naam sprak men dan ook in den begiinne van de ziekte en diegenen welke een vervangwoord moesten gebruiken (omdat het woord *luti* voorkomt in de namen hunner schoonfamilie) spreken van de ziekte als *o bobàku*: besmettelijke ziekte. Eens echter kwam een vrouw om medicijnen vragen voor iemand want: *o Djou moi wi boàka*: er was een heer tot hem gekomen. Sinds hoorde ik den eigenlijken naam der ziekte door Heidenen of Mohamedamen niet meer noemen. Algemeen zeide men van iemand die de pokken had: *wa tjoungu*: hij verricht heerdienst. Voor het opkomen van den uitslag zeide men niet meer het gewone *i puda*; het komt op: of het komt boven, maar: *ài Djou wi podtokàka*: zijn heer is hem, of bij hem uitgebarsten. Stierf iemand aan de ziekte, dan gebruikte men niet het gewone: *ho hōnēge*: sterven, maar men zeide, *wo hidetōka*: hij is weggezeild, of weggevaren. Voor het hersteld zijn van de ziekte, zeide men niet als gewoonlijk: *o penjakit i togumōka*: de ziekte is opgehouden, of: *o penjakit i àikōka*: de ziekte is uit (het lichaam) genomen, maar: *wa bōtōka*: hij is ermede klaar, waarbij

natuurlijk gedacht wordt aan den verrichtten heerdienst, of ook: *wo ma òhikòka*: hij heeft zich gebed, 't geen men natuurlijk doet na een volbrachte dagtaak. Nu baadde men zich ook werkelijk na de ziekte (gewoonlijk veel te vroeg om te toonen, dat de taak af was) maar toch zou men ten opzichte van eene andere ziekte niet op die manier de genezing uitgedrukt hebben.

Men had of heeft nog meer dergelijke woorden, maar de boven gegevene zijn de voornaamste. Als redenen waarom men aldus sprak gaf men op: Men mocht over den Heer niet spreken als over een gewone ziekte, dat zou hem zeker vertoornen. 't Was dus om hem in een goede luim te houden. 't Is natuurlijk, dat men van die beschouwing ook in daden blijk gaf. Kreeg iemand de ziekte in een huis aan den hoofdweg gelegen, dan bracht men den patient naar een tuinhuisje, want de ziekte was een Heer, die natuurlijk *niet* in een tuinhuisje maar aan den grooten weg wilde wonen. Door het plaatselijk Bestuur was gelast, dat besmette huizen moesten worden aangeduid door een wit vlaggetje. Dra zag men van *alle* huizen een vuile witte lap wapperen: de Heer moest niet denken, dat men zich voor zijn vlag schaamde! De vruchten der Spaansche peper en der tomaten moesten opgeruimd, omdat die wel iets op uitkomende pokken lijken, en de Heer mocht eens denken, dat men hem bespotte door zijn teekenen na te bootsen!

En nog meer dergelijke. Maar dat alles komt meer voor. Waarop ik echter in 't bijzonder de aandacht wil vestigen, is die plotselinge woordverwisseling. Men kan gerust zeggen, dat die terminologie in een paar dagen zich over de heele besmette streek verbreid had.

Ik weet niet of analoge gevallen bekend zijn, maar het komt me voor dat de gewoonte van deze volken om met wissel- of vervangwoorden te spreken (*ho hohono*) er veel toe bijgedragen heeft, de nieuwe terminologie zoo spoedig in te burgeren.

Tobèlo, Februari 1909.